

BAĞIMLILIK VE PSİKİYATRİ HEMŞİRELİĞİ
Bütüncül Değerlendirme, Tanıdan Rehabilitasyona Klinik ve
Toplum Temelli Yaklaşımlar

Editörler

Doç. Dr. Sevda UZUN – Dr. Elif Güzide EMİRZA

BAĞIMLILIK VE PSİKİYATRİ HEMŞİRELİĞİ

Bütüncül Değerlendirme, Tanıdan Rehabilitasyona Klinik ve Toplum Temelli Yaklaşımlar

Editörler

Doç. Dr. Sevda UZUN – Dr. Elif Güzide EMİRZA

Yazarlar

Alaattin ALTIN – Aycan KAYALAR – Betül MUMCU BOYRAZ – Burak ŞİRİN
Büşra KARAYUMAK – Çiçek EDİZ – Derya YANIK – Didar KARAKAŞ İNCE
Dilek HASOY – Ekin TAŞ – Elif ALTUN – Elif Güzide EMİRZA – Emel GÜVEN
Emine NERGİZ – Esmâ ÖZMAYA – Gökçe DEMİR – Gönül GÖKÇAY – İrem CANLI
Kemal ÖZCAN – Mehmet Çağatay BOYRAZ – Mehmet KORKMAZ – Melisa BULUT
Sakine FIRINCIK – Seda KARABULUT RAMAZANOĞLU – Sema TOKER – Sevda UZUN
Sevda Pınar MEHEL TUTUK – Sinan İRTEGÜN – Sümeyye DEMİREL – Sümeyye KAVİCİ
Şafak AYDİN – Şevval BAYGIN – Tuğba YILDIRIM – Yasemin YALÇIN AKMAN
Zeynep ÖZKÖK

ISBN: 978-625-382-358-0

E-ISBN: 978-625-382-357-3

DOI: 10.54637/vizetek.9786253823573

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap, basılı ve elektronik (e-kitap) formatlarında yayımlanmaktadır.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Tasarımcısı / Koordinatörü: Büşra KULAKSIZ

Kapak Tasarımı ve Mizanpaj: Ahmet TUNÇDEMİR

Baskı: Ankara | Temmuz, 2026

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekiayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

ÖN SÖZ

Bağımlılık, günümüzde bireysel, ailesel ve toplumsal boyutlarıyla giderek büyüyen, biyolojik, psikolojik ve sosyal belirleyicilerin iç içe geçtiği çok katmanlı bir sağlık sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Alkol ve madde kullanım bozukluklarından tütün bağımlılığına, davranışsal bağımlılıklardan (internet, oyun, kumar, yeme, alışveriş vb.) özel risk gruplarında görülen bağımlılık örüntülerine kadar uzanan geniş bir yelpazede, sağlık profesyonellerinin güncel, kanıta dayalı ve bütüncül bir bakış açısıyla donanmış olması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu gereklilik, özellikle bireyi biyopsikososyal bir bütün olarak ele alan psikiyatri hemşireliği disiplini açısından daha da belirgin bir önem kazanmaktadır.

Elinizdeki bu kitap, bağımlılık kavramının kuramsal temellerinden başlayarak, klinik değerlendirme ve tanılama süreçlerini, farklı bağımlılık türlerine özgü nörobiyolojik ve klinik özellikleri, özel risk gruplarında bağımlılığın ele alınışını ve son olarak tedavi, rehabilitasyon ile toplum temelli müdahale yaklaşımlarını dört ana bölüm altında sistematik bir biçimde sunmayı amaçlamaktadır. Kitabın kurgusunda, tanıdan rehabilitasyona uzanan klinik süreç bütüncül bir çerçevede ele alınmış; her bölümde güncel literatür, kanıta dayalı uygulamalar ve psikiyatri hemşireliğinin bu süreçlerdeki rol ve sorumlulukları vurgulanmıştır.

Birinci bölümde bağımlılığın kavramsal, nörobiyolojik, psikososyal ve kuramsal temelleri ele alınarak okuyucuya sağlam bir alt yapı sunulmakta; ikinci bölümde bağımlılık türlerine özgü klinik değerlendirme, risk analizi, yoksunluk süreçleri ve tedavi yaklaşımları ayrıntılı biçimde incelenmektedir. Üçüncü bölümde ergenler, kadınlar ve adli psikiyatri bağlamındaki bireyler gibi özel gruplarda bağımlılığın taşıdığı özgül dinamikler tartışılmakta; dördüncü ve son bölümde ise damgalanma, erken tanı, grup ve aile temelli müdahaleler, kriz yönetimi, rehabilitasyon modelleri, toplum temelli ruh sağlığı hizmetleri, psikiyatri hemşireliğinde yetkinlik gelişimi ve yapay zekâ destekli klinik karar sistemleri gibi güncel ve yenilikçi konulara yer verilmektedir.

Bu kapsamlı eser, farklı üniversite ve kurumlardan çok sayıda değerli akademisyen, uzman hemşire ve araştırmacının özverili katkılarıyla hayat bulmuştur. Her bir bölüm yazarına, alanlarındaki derin bilgi birikimlerini ve deneyimlerini bu ortak çalışmaya cömertçe kattıkları için içtenlikle teşekkür

ederiz. Kitabın hazırlanma sürecinde emeği geçen tüm yazarlarımızın özgeçmiş ve iletişim bilgilerine, eserin ilgili bölümünde ayrıca yer verilmiştir.

Bu kitabın; hemşirelik ve sağlık bilimleri öğrencilerine, psikiyatri hemşireliği alanında çalışan klinisyenlere, akademisyenlere ve bağımlılıkla mücadele eden bireylere hizmet veren tüm sağlık profesyonellerine kuramsal ve uygulamaya dönük bir kaynak olarak katkı sağlamasını; bağımlılığın çok boyutlu doğasının daha iyi anlaşılmasına ve klinik/toplum temelli bakımın niteliğinin yükseltilmesine katkı sunmasını temenni ederiz.

Eserin ortaya çıkışında emeği geçen tüm yazarlarımıza, değerli katkı ve destekleri için gönülden teşekkür eder; kitabın alanına ışık tutmasını dileriz.

Editörler

Doç. Dr. SevdA UZUN

Arş. Gör. Dr. Elif Güzide EMİRZA

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

Bağımlılık Kavramı: Tanımlar, Sınıflandırmalar ve Güncel Yaklaşımlar	1
Alaattin ALTIN	

2. BÖLÜM

Bağımlılığın Nörobiyolojik Temelleri	20
Aycan KAYALAR	

3. BÖLÜM

Bağımlılıkta Psikososyal ve Çevresel Belirleyiciler	43
Tuğba YILDIRIM	

4. BÖLÜM

Psikiyatri Hemşireliğinde Bağımlılığa Kuramsal Yaklaşımlar	61
Elif ALTUN	

5. BÖLÜM

Bağımlılıkta Hemşirelik ve Psikososyal Yaklaşım	81
Mehmet KORKMAZ	
Alaattin ALTIN	

6. BÖLÜM

Bağımlılıkta Klinik Değerlendirme ve Tanılama Süreci	96
Emine NERGİZ	

7. BÖLÜM

Bağımlılıkta Risk Değerlendirmesi (İntihar, Şiddet ve Nüks Riski)	117
Şafak AYDİN	

8. BÖLÜM

Alkol Kullanım Bozukluğu ve Psikiyatri Hemşireliği	142
Esma ÖZMAYA	

9. BÖLÜM

Madde Kullanım Bozukluğu:

Nörobiyoloji, Klinik Özellikler, Yoksunluk, Tedavi ve Müdahale Yaklaşımları 159

Büşra KARAYUMAK

10. BÖLÜM

Tütün Bağımlılığı: Nörobiyoloji,

Klinik Özellikler, Yoksunluk, Tedavi ve Müdahale Yaklaşımları 175

Derya YANIK

Çiçek EDİZ

11. BÖLÜM

İnternet Bağımlılığı: Tanı, Risk Faktörleri ve Müdahale Yaklaşımları 198

Sümeyye KAVİCİ

Burak ŞİRİN

12. BÖLÜM

Oyun Bağımlılığı..... 254

Kemal ÖZCAN

Şevval BAYGIN

13. BÖLÜM

Kumar Bağımlılığı: Tanı, Risk Faktörleri ve Müdahale Yaklaşımları 274

Dilek HASSOY

14. bÖLÜM

Yeme Bağımlılığı: Tanı, Risk Faktörleri ve Müdahale Yaklaşımları..... 288

Didar KARAKAŞ İNCE

15. BÖLÜM

Diğer Davranışsal Bağımlılıklar:

Tanı, Risk Faktörleri ve Müdahale Yaklaşımları 308

Sümeyye DEMİREL

16. BÖLÜM

Ergenlerde Bağımlılık:

Risk Faktörleri, Klinik Değerlendirme ve Hemşirelik Yaklaşımları 322

Sema TOKER

17. BÖLÜM

Kadınlarda Bağımlılık:

Biyopsikososyal Etkenler ve Bütüncül Hemşirelik Bakımı 339

Melisa BULUT

18. BÖLÜM

Adli Psikiyatri Bağlamında Bağımlılık:

Risk Yönetimi, Etik ve Hemşirelik Sorumlulukları..... 351

Sevda Pınar MEHEL TUTUK

19. BÖLÜM

Bağımlılıkta Stigma (Damgalanma) ve Hemşirelik Yaklaşımları 367

Emel GÜVEN

Elif Güzide EMİRZA

20. BÖLÜM

Bağımlılıkta Erken Tanı ve Tarama Programları 386

Zeynep ÖZKÖK

21. BÖLÜM

Bağımlılıkta Grup Terapileri ve Aile Temelli Müdahaleler 405

Yasemin YALÇIN AKMAN

22. BÖLÜM

Bağımlılıkta Kriz Yönetimi ve Acil Psikiyatrik Müdahaleler 421

Betül MUMCU BOYRAZ

Mehmet Çağatay BOYRAZ

23. BÖLÜM

Bağımlılıkta Rehabilitasyon Süreci ve İyileşme Modelleri..... 446

Gökçe DEMİR

Sevda UZUN

İrem CANLI

Ekin TAŞ

24. BÖLÜM

Toplum Temelli Ruh Sağlığı Hizmetleri ve Bağımlılık..... 476

Seda KARABULUT RAMAZANOĞLU

25. BÖLÜM

Psikiyatri Hemşireliğinde Bağımlılık Alanında Yetkinlikler ve Rol Gelişimi..... 494

Sakine FIRINCIK

26. BÖLÜM

Halk Sağlığı Hemşireliği Perspektifinden Bağımlılık Yönetiminde

Yapay Zekâ ve Veri Temelli Klinik Karar Destek Sistemleri..... 515

Sinan İRTEGÜN

Gönül GÖKÇAY